

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ ІНСТИТУТ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ ІМЕНІ ГЕРОЇВ ЧОРНОБИЛЯ
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

Факультет цивільного захисту

Кафедра організації заходів цивільного захисту

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

КУЛЬТУРА БЕЗПЕКИ

за освітньо-професійною програмою «Цивільний захист»
циклу професійної обов'язкової підготовки
за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти
галузі знань 26 «Цивільна безпека»
спеціальності 263 «Цивільна безпека»

Рекомендовано кафедрою організації
заходів цивільного захисту на 2023-2024
навчальний рік.
Протокол від 28.08.2023 №1

Силабус розроблено відповідно до Робочої програми
навчальної дисципліни «Культура безпеки»

2023 рік

ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО ДИСЦИПЛІНУ

1. Анотація

Навчальний курс передбачає оволодіння здобувачами стійких глибоких знань у галузі культури безпеки та безпеки життєдіяльності людини у відповідності з сучасними науковими уявленнями, умінь використовувати набуті знання під час вирішення проблем професійного характеру.

Знання отримані під час вивчення дисципліни «Культура безпеки» спрямовані на формування навичок самостійної роботи щодо засвоєння навчального матеріалу з питань безпеки та безпечної професійної діяльності персоналу ДСНС України при виникненні надзвичайних обставин та ситуацій, пов'язаних з підвищеним професійним ризиком; збереження навколишнього середовища та специфіки надання допомоги в умовах надзвичайних ситуацій різного характеру.

Отримані знання допоможуть забезпечити активну позицію та формуватимуть навички здійснення безпечної професійної діяльності.

2. Інформація про науково-педагогічного працівника

| | |
|--|--|
| Загальна інформація | Вовк Неля, доцент кафедри організації заходів цивільного захисту факультету цивільного захисту, кандидат педагогічних наук, доцент |
| Контактна інформація | м. Черкаси, вул. Онопрієнка, 8, кабінет 318. Номер телефону: 0688168769 |
| E-mail | vovk_nelia@chipb.org.in |
| Наукові інтереси | Стосуються проблематики гарантування безпеки професійної діяльності та її психологічного забезпечення, захисту населення в умовах надзвичайних ситуацій. |
| Професійні здібності | Організаційні та комунікативні якості; навички навчання та викладання; навички організації освітнього процесу та наукової діяльності; досвід проектної роботи. |
| Наукова діяльність за освітнім компонентом | Кандидат педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Співавтор 1 колективної монографії, понад 30 наукових публікацій у вітчизняних та міжнародних виданнях, в тому числі періодичних наукових виданнях, які індексуються в міжнародних наукометричних базах Index Copernicus International. |

3. Час та місце проведення занять з дисципліни

Аудиторні заняття з навчальної дисципліни проводяться згідно затвердженого розкладу. Електронний варіант розкладу розміщується на сайті інституту (<https://chipb.dsns.gov.ua/ua/Osvitnya-diyalnist.html>).

Консультації з навчальної дисципліни проводяться протягом семестру у другий та четвертий вівторок кожного місяця з 14.00 до 15.00 в кабінеті № 312. У разі додаткової потреби здобувача в консультації час погоджується з викладачем.

4. Мета вивчення дисципліни

Полягає у формуванні в здобувачів вищої освіти системи знань і розумінні концептуальних основ культури безпеки, набуття навичок самостійної роботи щодо засвоєння навчального матеріалу стосовно умов та закономірностей діяльності персоналу ДСНС України при виникненні надзвичайних обставин та ситуацій, пов'язаних з підвищеним професійним ризиком; специфіки надання допомоги в умовах надзвичайної ситуації.

5. Опис навчальної дисципліни

| Найменування показників | Форма здобуття освіти | |
|--|-----------------------|-------------------------|
| | очна (денна) | заочна (дистанційна) |
| Статус дисципліни | Обов'язкова загальна | |
| Навчальний рік | 2-й | 4-й |
| Семестр | 3-й | 7-й |
| Обсяг дисципліни: | | |
| в кредитах ЄКТС | 3 | 3 |
| загальна кількість годин | 90 | 90 |
| кількість модулів | 1 | 1 |
| Розподіл часу за навчальним планом (в годинах): | | |
| лекції | 20 | 10 |
| семінарські, практичні | 20 | - |
| самостійна робота (годин) | 50 | 78 |
| Форма підсумкового контролю | | |
| залік | 2 | 2 |
| іспит | - | - |

6. Передумови для вивчення дисципліни

Переквізити: Організація робіт у непридатному середовищі; Рятувальна та загальна фізична підготовка; Вища математика; Фізика; Професійна підготовка рятувальника.

Постреквізити: Природні та техногенні загрози; Підготовка з надання домедичної допомоги; Психологія професійної діяльності; Гендерні основи безпеки та професійної діяльності; Охорона праці в цивільній безпеці; Небезпеки радіаційного, хімічного та біологічного походження.

7. Результати навчання та компетентності з дисципліни

Відповідно до освітньої програми «Цивільний захист» вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити:

– досягнення здобувачами вищої освіти таких результатів навчання:

| Програмні результати навчання | Абревіатура |
|--|--------------------|
| Пояснювати механізми впливу шкідливих і небезпечних чинників, що виникають у разі небезпечної події; застосовувати принципи та заходи захисту населення, території та навколишнього природного середовища від уражальних чинників джерел надзвичайних ситуацій, необхідні для здійснення професійної діяльності знання математичних та природничих наук. | ПР 6 |
| Передбачати екологічно-збалансовану діяльність, необхідний рівень індивідуальної безпеки та психічного здоров'я у разі виникнення типових небезпечних (екстремальних) подій. | ПР 8 |
| Пояснювати вимоги щодо убезпечення та захисту суб'єктів господарювання, положення та вимоги щодо безпечності, ідентифікації, паспортизації та ведення реєстрів об'єктів підвищеної безпеки та потенційно небезпечних об'єктів. | ПР 22 |
| Застосовувати заходи цивільного захисту: з інформування та оповіщення населення; стосовно укриття населення у захисних спорудах цивільного захисту; щодо евакуювання населення із зони надзвичайної ситуації та життєзабезпечення евакуйованого населення в місцях їх безпечного розміщення. | ПР 23 |
| Організовувати та проводити навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях, заняття з особовим складом підрозділу; доносити до фахівців і нефахівців інформацію, ідеї, проблеми, рішення та власний досвід у сфері професійної діяльності. | ПР 25. |
| Визначати фізичні, хімічні, біологічні та психофізіологічні шкідливі чинники в умовах воєнного стану. | ПР 36 |

– формування у здобувачів вищої освіти наступних компетентностей:

| Програмні компетентності | Абревіатура |
|---|--------------------|
| Навички міжособистісної взаємодії. | ЗК 7 |
| Прагнення до збереження навколишнього середовища | ЗК 10 |
| Здатність до застосовування тенденцій розвитку техніки і технології захисту людини, матеріальних цінностей і довкілля | СК 13 |

| | |
|--|-------|
| від небезпек техногенного і природного характеру та обґрунтованого вибору засобів та систем захисту людини і довкілля від небезпек | |
| Здатність обґрунтовано обирати та застосовувати методи визначення та контролю фактичних рівнів негативного впливу уражальних чинників джерел надзвичайних ситуацій на людину і довкілля | СК 17 |
| Здатність обґрунтовувати та розробляти заходи, спрямовані на запобігання виникненню надзвичайних ситуацій, захист населення і територій від надзвичайних ситуацій, забезпечення безпечної праці та запобігання виникненню нещасних випадків і професійних захворювань. | СК 20 |
| Здатність організовувати радіаційний, хімічний та біологічний захист населення, інженерне забезпечення процесу виконання аварійно-рятувальних робіт. | СК 23 |
| Здатність організовувати та проводити навчання працівників підприємств, установ та організацій і населення до дій в умовах надзвичайних ситуацій. | СК 27 |
| Здатність до дій в особливих умовах, пов'язаних із високим рівнем фізичного та психологічного навантаження та в умовах воєнного стану. | СК 36 |

8. Програма навчальної дисципліни

Теми навчальної дисципліни:

МОДУЛЬ 1. «КУЛЬТУРА БЕЗПЕКИ ЯК ОПОРНА СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ»

Змістовий модуль 1. Культура безпеки як галузь знань і навчальна дисципліна

Тема №1. Культура суспільства та її захисна функція.

Культура безпеки як галузь знань і навчальна дисципліна. Формування загальнокультурних компетенцій здобувачів вищої освіти у процесі навчання з культури безпеки. Предмет та задачі культури безпеки. Поняття і сутність культури в забезпеченні безпеки громадян в Україні.

Культура безпеки життєдіяльності як складова культури безпеки. Потреби людини на рівні забезпечення безпеки життєдіяльності.

Поняття та класифікація небезпек. Фактори небезпек у навколишньому середовищі та їх вплив на життєдіяльність людини.

Тема №2. Безпека життєдіяльності людини як галузь науково-практичної діяльності

Таксономія, ідентифікація і класифікація небезпек. Класифікація факторів небезпек у навколишньому середовищі.

Фізичні фактори небезпеки. Хімічні фактори небезпеки. Біологічні фактори небезпеки. Психофізіологічні фактори небезпеки. Фізичні, хімічні, біологічні та психофізіологічні шкідливі чинники в умовах воєнного стану.

Поняття надзвичайної ситуації Теорія катастроф. Класифікація надзвичайних ситуацій.

Методи визначення та контролю фактичних рівнів негативного впливу уражальних чинників джерел надзвичайних ситуацій на людину і довкілля.

Тема №3. Небезпеки у навколишньому середовищі та фактори їх впливу.

Ознаки, види та класифікація небезпек. Природні небезпеки: тектонічні, топологічні. метеорологічні. Джерела, види та характеристика техногенних небезпек. Аварії з викидом радіоактивних речовин у навколишнє середовище. Аварії з викидом небезпечних хімічних речовин у навколишнє середовище.

Воєнні небезпеки та характер їх негативного впливу на людину та життєве середовище. Оцінка наслідків небезпек.

Змістовий модуль 2. Система «людина–навколишнє середовище» та її складові

Тема №4. Особливості взаємодії в системі «людина – навколишнє середовище»

Модель взаємодії людини з навколишнім середовищем. Людина як головний елемент системи «людина – навколишнє середовище». Людина як біологічна істота. Характеристика техногенного середовища мешкання людини. Природне середовище і його характеристика. Соціальне середовище та його характеристика. Психічні процеси людини, що забезпечують життєдіяльність.

Тема №5. Безпека професійної діяльності.

Особливості психічної діяльності під час праці. Психологічні фактори, які пов'язані з реалізацією небезпеки. Загальна характеристика психічних станів людини в трудовій діяльності. Працездатність людини. Поняття важкості та напруженості праці. Перенапруження та втома як фізіолого-гігієнічна проблема.

Фактори безпеки праці та їхній взаємозв'язок. Причини травматизму і загибелі працівників. Психологічні засоби підвищення безпечної поведінки персоналу. Заходи щодо запобігання виникненню нещасних випадків і професійних захворювань.

Змістовий модуль 3. Психологічна надійність людини та її роль у забезпеченні безпеки

Тема №6. Вплив психологічних факторів небезпек.

Характеристика впливу психологічних факторів небезпек. Психологічні фактори потенційної небезпеки. Психологічні фактори, які пов'язані з

реалізацією небезпеки. Роль аналізаторів в оцінюванні небезпечних факторів середовища.

Загальні ознаки екстремальної ситуації. Психічні стани та реакції, що виникають у персоналу в екстремальних умовах. Позитивні та негативні особистісні наслідки екстремальних перевантажень.

Психофізіологічні особливості людини з точки зору готовності до дій в екстремальних ситуаціях. Роль пізнавальних та емоційних процесів у підготовці людини до дій в екстремальних умовах.

Тема №7. Основи збереження психічного здоров'я

Стрес та його роль у житті людини. Суб'єктивна значущість стерсогенності екстремальних ситуацій. Поняття та природа стресостійкості працівника.

Психічне здоров'я, його складові та особливості підтримки в умовах професійної діяльності.

Змістовий модуль 4. Соціальні, інформаційні безпеки та превентивні заходи

Тема №8. Небезпеки соціального та соціально-політичного характеру.

Соціальне середовище та його характеристика. Соціально-політичні небезпеки. Міжнародний тероризм. Війна як форма соціально-політичного конфлікту. Теоретичні та праксеологічні засади гібридної війни. Базові правила безпеки під час війни. Вплив війни на психічне здоров'я персоналу ДСНС України.

Тема № 9. Небезпеки інформаційного простору.

Інформаційне суспільство. Характеристика небезпек інформаційного простору. Феномен інформаційної війни. Методи ведення інформаційної війни. Інформаційна зброя. Основні засоби маніпуляції суспільною свідомістю. Маніпулювання свідомістю в умовах гібридної війни. Протидія маніпулюванню свідомістю. Способи розпізнавання троллінгу та фейків.

Тема № 10. Превентивні заходи щодо небезпек

Теорія безпеки та безпеки життєдіяльності людини. Основні положення аналізу безпеки та небезпеки життєдіяльності людини. Поняття та класифікація ризику. Характеристика комбінованих небезпек.

Запобігання виникненню надзвичайних ситуацій. Заходи, спрямовані на захист населення і територій від надзвичайних ситуацій.

Радіаційний, хімічний та біологічний захист населення, інженерне забезпечення процесу виконання аварійно-рятувальних робіт.

Вимоги щодо убезпечення та захисту суб'єктів господарювання. Положення та вимоги щодо безпечності, ідентифікації, паспортизації та ведення реєстрів об'єктів підвищеної небезпеки.

Оперативне управління за умов надзвичайної ситуації. Організація ліквідації наслідків надзвичайної ситуації. Організація заходів цивільного захисту: з інформування та оповіщення населення; укриття населення у захисних спорудах цивільного захисту; щодо евакуювання населення із зони надзвичайної ситуації. Організація життєзабезпечення населення.

**Підсумкова модульна робота
Залік**

9. Розподіл дисциплін у годинах за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять

| Назви змістових модулів і тем | Очна (денна) форма | | | | |
|---|--------------------|------------------------------|--------------------|-------------------|--|
| | Кількість годин | | | | |
| | Усього | у тому числі | | | |
| лекції | | семінари (практичні) заняття | самостійна робота* | Поточний контроль | |
| МОДУЛЬ 1. КУЛЬТУРА БЕЗПЕКИ ЯК ОПОРНА СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ | | | | | |
| Змістовий модуль 1. Культура безпеки як галузь знань і навчальна дисципліна | | | | | |
| Тема 1. Культура суспільства та її захисна функція | 9 | 2 | 2 | 5 | опитування, письмові завдання, індивідуальна робота |
| Тема 2. Безпека життєдіяльності людини як галузь науково-практичної діяльності | 9 | 2 | 2 | 5 | опитування, письмові завдання, індивідуальна робота |
| Тема 3. Небезпеки у навколишньому середовищі та фактори їх впливу. | 9 | 2 | 2 | 5 | |
| <i>Разом за змістовим модулем 1.</i> | 27 | 6 | 6 | 15 | |
| Змістовий модуль 2. Система «людина–навколишнє середовище» та її складові | | | | | |
| Тема 4. Особливості взаємодії в системі «людина – навколишнє середовище» | 9 | 2 | 2 | 5 | опитування, письмові завдання, індивідуальна робота, СПП |
| Тема 5. Безпека професійної діяльності. | 9 | 2 | 2 | 5 | опитування, письмові завдання, індивідуальна робота, НТК |
| <i>Разом за змістовим модулем 2.</i> | 18 | 4 | 4 | 10 | - |
| Змістовий модуль 3. Психологічна надійність людини та її роль у забезпеченні безпеки | | | | | |
| Тема 6. Вплив психологічних факторів небезпек | 9 | 2 | 2 | 5 | опитування, письмові завдання, індивідуальна робота |

| | | | | | |
|---|-----------|-----------|-----------|-----------|---|
| Тема 7. Основи збереження психічного здоров'я | 9 | 2 | 2 | 5 | опитування, письмові завдання, індивідуальна робота |
| <i>Разом за змістовим модулем 3.</i> | 18 | 4 | 4 | 10 | |
| Змістовий модуль 4. Соціальні та інформаційні небезпеки | | | | | |
| Тема 8. Небезпеки соціального та соціально-політичного характеру. | 9 | 2 | 2 | 5 | опитування, письмові завдання, індивідуальна робота |
| Тема 9. Небезпеки інформаційного простору. | 9 | 2 | 2 | 5 | опитування, письмові завдання, індивідуальна робота |
| Тема 10. Превентивні заходи щодо небезпек | 7 | 2 | | 5 | опитування, письмові завдання, індивідуальна робота |
| <i>Разом за змістовим модулем 4.</i> | 25 | 6 | 4 | 15 | - |
| Підсумкова модульна робота | 2 | - | 2 | - | - |
| Залік | 2 | - | 2 | - | - |
| Разом за модуль 1 | 90 | 20 | 20 | 50 | - |

| Назви змістових модулів і тем | Заочна (дистанційна) форма | | | | |
|---|----------------------------|--------------|------------------------------|--------------------|--|
| | Кількість годин | | | | |
| | Усього | у тому числі | | | |
| | | лекції | семінари (практичні заняття) | самостійна робота* | Поточний контроль |
| МОДУЛЬ 1. КУЛЬТУРА БЕЗПЕКИ ЯК ОПОРНА СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ | | | | | |
| Змістовий модуль 1. Культура безпеки як галузь знань і навчальна дисципліна | | | | | |
| Тема 1. Культура суспільства та її захисна функція | 10 | 2 | - | 8 | опитування, письмові завдання, індивідуальна робота |
| Тема 2. Безпека життєдіяльності людини як галузь науково-практичної діяльності | 8 | - | - | 8 | опитування, письмові завдання, індивідуальна робота |
| Тема 3. Небезпеки у навколишньому середовищі та фактори їх впливу. | 10 | 2 | - | 8 | |
| <i>Разом за змістовим модулем 1.</i> | 28 | 4 | - | 24 | |
| Змістовий модуль 2. Система «людина–навколишнє середовище» та її складові | | | | | |
| Тема 4. Особливості взаємодії в системі «людина – навколишнє середовище» | 8 | - | - | 8 | опитування, письмові завдання, індивідуальна робота, СПП |

| | | | | | |
|---|-----------|-----------|----------|-----------|--|
| Тема 5. Безпека професійної діяльності. | 10 | 2 | - | 8 | опитування, письмові завдання, індивідуальна робота, НТК |
| <i>Разом за змістовим модулем 2.</i> | 18 | 2 | - | 16 | - |
| Змістовий модуль 3. Психологічна надійність людини та її роль у забезпеченні безпеки | | | | | |
| Тема 6. Вплив психологічних факторів небезпек | 10 | 2 | - | 8 | опитування, письмові завдання, індивідуальна робота |
| Тема 7. Основи збереження психічного здоров'я | 8 | - | - | 8 | опитування, письмові завдання, індивідуальна робота |
| <i>Разом за змістовим модулем 3.</i> | 18 | 2 | - | 16 | |
| Змістовий модуль 4. Соціальні та інформаційні небезпеки | | | | | |
| Тема 8. Небезпеки соціального та соціально-політичного характеру. | 10 | 2 | - | 8 | опитування, письмові завдання, індивідуальна робота |
| Тема 9. Небезпеки інформаційного простору. | 8 | - | - | 8 | опитування, письмові завдання, індивідуальна робота |
| Тема 10. Превентивні заходи щодо небезпек | 8 | - | - | 8 | опитування, письмові завдання, індивідуальна робота |
| <i>Разом за змістовим модулем 4.</i> | 26 | 2 | - | 24 | - |
| Підсумкова модульна робота | - | - | - | - | - |
| Залік | 2 | - | 2 | - | - |
| Разом за модуль 1 | 90 | 10 | 2 | 80 | - |

10. Орієнтовна тематики індивідуальних завдань

Індивідуальні завдання можуть виконуватись здобувачами як під час семінарських занять, так і під час самостійної роботи. Формами виконання індивідуальних завдань є: написання рефератів, есе, дайджесту, аналітичного огляду, аналізу практичних та проблемних ситуацій, підготовка результатів власних досліджень та ін.

Тематика індивідуальних занять, що наведена у силабусі є орієнтовною. Здобувачам надається право вільного вибору теми індивідуальної роботи, що повинна відповідати таким критеріям, як: актуальність та відповідність завданням навчальної дисципліни.

1. Природні явища як джерела негативних факторів.
2. Джерела негативних факторів побутового походження.
3. Аналіз і оцінка топографічної карти.
4. Розвідка місцевості та рекогностування.
5. Класифікація небезпек за ефектами змін навколишніх умов існування людини.

6. Необливість застосування заходів цивільного захисту з інформування та оповіщення населення про можливі НС природного, техногенного походження.

7. Застосування заходів цивільного захисту стосовно укриття населення у захисних спорудах цивільного захисту.

8. Заходи цивільного захисту щодо евакуювання населення із зони надзвичайної ситуації та життєзабезпечення евакуйованого населення в місцях їх безпечного розміщення.

9. Самопорятунок при виникненні небезпек на річковому та морському транспорті.

10. Дії персоналу при наданні допомоги людині, у якої виникла специфічна реакція на небезпеку (плач, страх, апатія, ступор, істерика та ін.).

11. Старіння та збереження життя.

12. Синдром комп'ютерного стресу.

13. Вплив мобільного зв'язку на здоров'я людини.

14. Фізичне виховання і спорт у подоланні негативних наслідків бойового стресу у персоналу ДСНС України.

15. Психопрофілактика та психодіагностика стресу в службовій діяльності персоналу ДСНС України.

16. Фактори, що впливають на формування стратегій стрес-долаючої поведінки персоналу ДСНС України.

17. Психологічні особливості бойового стресу персоналу ДСНС України.

18. Екстремальні ситуації у житті та діяльності людини.

19. Класифікація проявів тероризму.

20. Класифікація та характеристика небезпек криміногенного характеру.

21. Класифікація та характеристика небезпек соціально-політичного характеру.

22. Психологічні особливості формування патріотизму у персоналу ДСНС України.

23. Вплив екстремальних умов службової діяльності на психіку та здоров'я пожежних-рятувальників.

24. Стереотипні форми поведінки персоналу ДСНС України в умовах екстремальної ситуації.

25. Психологічні особливості формування психологічної готовності персоналу ДСНС України до проведення оперативних дій в умовах воєнного стану.

26. Шляхи та засоби збереження, підтримки та відновлення працездатності персоналу ДСНС України в пост екстремальний період.

27. Основні соціально-психологічні детермінанти впливу на психічне здоров'я персоналу ДСНС України.

28. Місце та роль психолога в збереженні здоров'я персоналу ДСНС України.

29. Вплив війни на психічне здоров'я персоналу ДСНС України.

30. Роль індивідуально-психологічних властивостей у забезпеченні безпеки персоналу ДСНС країни.
31. Феменологія категорії безпеки особистості у психологічній науці.
32. Криза як зміна життєвих ролей особистості.
33. Вплив життєвої кризи на психічне здоров'я особистості.
34. Робота керівників щодо попередження суїцидальної поведінки серед персоналу ДСНС України.
35. Міжнародний досвід роботи щодо недопущення втрат особового складу ризиконебезпечних професій з причин, не пов'язаних із виконанням завдань за призначенням.
36. Алкоголь та наслідки його дії на людину.
37. Вплив алкоголю на морально-психологічний стан підрозділів ризиконебезпечних галузей.
38. Психологічні особливості формування алкогольного синдрому.
39. Психотерапія алкогольної залежності.
40. Наркоманія і її шкода.

11. Форми та методи навчання і викладання

Вивчення навчальної дисципліни реалізується **в таких формах:** навчання заняття за видами, виконання індивідуальних завдань, консультації, контрольні заходи, самостійна робота.

В навчальній дисципліні використовуються **такі методи навчання і викладання:**

– методи навчання за джерелами набуття знань: словесні методи навчання (лекція, пояснення, бесіда, інструктаж); наочні методи навчання (ілюстрація, демонстрація, спостереження); практичні методи навчання (практична робота, виїзні заняття);

– методи навчання за характером логіки пізнання: аналітичний; синтетичний; індуктивний; дедуктивний; традуктивний;

– методи навчання за рівнем самостійної розумової діяльності тих, хто навчається: проблемний виклад; частково-пошуковий; дослідницький;

– інноваційні методи навчання: робота з навчально-методичною літературою та відео метод; навчання з використанням технічних ресурсів; інтерактивні методи; методи організації навчального процесу, що формують соціальні навички;

– науково-дослідна робота;

– самостійна робота.

12. Оцінювання освітніх досягнень здобувачів вищої освіти

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: залік, іспит, стандартизовані тести, наскрізні та командні проекти, аналітичні звіти, реферати, есе, презентація власних досліджень, виконання практичних завдань на психолого-тренувальному комплексі, участь у тактико-спеціальних навчаннях.

13. Критерії оцінювання

Оцінювання рівня навчальних досягнень здобувачів з навчальної дисципліни здійснюється за 100-бальною шкалою. Відповідність 100-бальної шкали оцінювання іншим шкалам оцінювання наведена в таблиці.

Таблиця відповідності 100-бальної шкали оцінювання іншим шкалам оцінювання

| 100-бальна шкала | Шкала ЄКТС | 4-бальна шкала |
|------------------|------------|----------------|
| 90–100 | A | відмінно |
| 80–89 | B | добре |
| 65–79 | C | |
| 55–64 | D | задовільно |
| 50–54 | E | |
| 35–49 | FX | незадовільно |

14. Форми поточного та підсумкового контролю

Поточний контроль результатів навчання здобувачів освіти проводиться у формі: фронтального та індивідуального опитування, виконання письмових завдань, практичних завдань на смузї психологічної підготовки та навчально-тренувальному комплексі тощо.

Підсумковий контроль проводиться у формі підсумкової модульної роботи та заліку.

15. Розподіл та накопичування балів, які отримують здобувачі, за видами навчальних занять та контрольними заходами з дисципліни

| Вид навчальних занять | | Кількість навчальних занять | Максимальний бал за вид навчального заняття | Загальна максимальна сума балів за видами занять |
|-----------------------|-------------------------------|-----------------------------|---|--|
| Модуль 1 | I. Поточний контроль | | | |
| | Лекції | 12 | 0 | 0 |
| | Семінари, (практичні заняття) | 10 | 10*5 | 50 |
| | Індивідуальні завдання | - | 10 | 10 |
| | II. Підсумковий контроль | | | |
| | ПМР | 1 | 20 | 20 |
| | Залік | 1 | 20 | 20 |
| Разом за модуль 1 | | | | 100 |

Примітка: за виконання творчих робіт з навчальної дисципліни здобувачу можуть нараховуватися додаткові, заохочувальні бали. Сума заохочувальних балів не має перевищувати 20. Максимально можлива сума підсумкової оцінки з дисципліни (з урахуванням додаткових заохочувальних балів) – 100 балів.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни є сумою рейтингових оцінок (балів), одержаних за окремі оцінювані форми освітнього процесу:

- поточне оцінювання рівня засвоєння теоретичного матеріалу під час аудиторних занять;
- оцінка (бали) за індивідуальну роботу;
- оцінка (бали) за виконання творчих робіт;
- підсумковий контроль успішності.

Поточний контроль проводиться на кожному семінарському (практичному) занятті. Він передбачає оцінювання теоретичних знань та практичних умінь здобувачів вищої освіти із зазначеної теми (у тому числі, самостійно опрацьованого матеріалу).

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на семінарському (практичному) занятті у першому модулі дисципліни здійснюється в діапазоні від 0 до 5 балів:

5-4 бали – завдання виконане в повному обсязі, відповідь вірна, наведено переконливу аргументацію.

3-2 бали – завдання виконане, але обґрунтування відповіді недостатнє, допущені незначні помилки.

1 бал – завдання виконане частково, допущені значні помилки.

0 балів – завдання не виконане.

Викладачем оцінюється повнота розкриття питання, цілісність, системність, логічна послідовність, вміння формулювати висновки, акуратність оформлення письмової роботи, самостійність виконання. При виконанні практичних завдань оцінюється вміння правильно підібрати психодіагностичний комплекс, технології психологічної допомоги та вміння їх застосовувати на практиці.

Підсумкова модульна робота є складовою підсумкового контролю і здійснюється через проведення аудиторної письмової роботи під час проведення останнього семінарського заняття в межах окремого залікового модуля.

Модуль 1. Кожен варіант підсумкової модульної роботи 1 складається з десяти тестових завдань та одного ситуаційного завдання. Відповіді на поставленні завдання повинні відображати вільне володіння обсягом матеріалу, передбаченим програмою, зокрема, вміння застосовувати його на практиці (у вигляді наведення власних прикладів, розв'язання психологічних ситуацій тощо), оцінювати факти, явища, вільно висловлювати власні думки, самостійно оцінювати різноманітні явища та факти, виявляючи особисту позицію що до них, вміло використовувати міжпредметні зв'язки.

Критерії оцінювання знань при виконанні модульної роботи.

Підсумкова модульна робота оцінюється в діапазоні від 0 до 20 балів:

тестові завдання: вага одного правильно вирішеного тестового завдання становить 1 бал, максимальна кількість балів за правильне вирішення усіх тестових завдань становить 10 балів. Ситуаційне (творче) завдання: максимальна кількість балів за вирішення ситуаційного завдання становить 10 балів. При вирішенні даного завдання оцінюється особиста позиція на проблемну ситуацію (2 бали), самостійність її вирішення (2 бали) та творчий підхід (4 бали).

Підсумковий контроль успішності проводиться з метою оцінки результатів навчання дисципліни. Здійснюється шляхом складання здобувачами за результатами вивчення першого модулю дисципліни – заліку, за результатами вивчення другого модулю – іспиту.

Кожен варіант підсумкового контролю складається з трьох завдань. Відповіді на поставленні завдання повинні відображати вільне володіння обсягом матеріалу, передбаченим програмою, зокрема, вміти застосовувати його на практиці (у вигляді наведення власних прикладів, розв'язання психологічних ситуацій тощо), оцінювати факти, явища, вільно висловлювати власні думки, самостійно оцінювати різноманітні явища та факти, виявляючи особисту позицію що до них, вміло використовувати міжпредметні зв'язки.

Критерії оцінювання знань здобувачів на підсумковому контролі (оцінюється від 0 до 20 балів):

20 балів – здобувач в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, глибоко та всебічно розкрив поставлених завдань;

16-19 бали – здобувач достатньо повно володіє навчальним матеріалом, в основному розкрив зміст поставлених завдань. При наданні відповіді на деякі питання не вистачає достатньої глибини та аргументації, при цьому є несуттєві неточності та незначні помилки;

9-15 балів – здобувач в цілому володіє навчальним матеріалом, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки;

5-8 балів – здобувач частково володіє навчальним матеріалом, відповіді загальні, допущено при цьому суттєві помилки;

0 балів – здобувач не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту поставлених завдань.

У разі не згоди із результатом підсумкового контролю або порушенням процедури його проведення здобувач має право на їхнє оскарження. Порядок такого оскарження викладений у Положенні про організацію освітнього процесу в Національному університеті цивільного захисту України.

Оцінювання самостійної роботи. Результати самостійної роботи спеціально не оцінюються, але виявляються під час діагностики знань з навчальної дисципліни. Навчальний матеріал дисципліни, засвоєний у процесі самостійної роботи, виноситься на підсумковий контроль, передбачений робочим навчальним планом, разом з іншим навчальним матеріалом дисципліни і оцінюється за критеріями відповідного підсумкового контролю.

Оцінювання індивідуальних завдань здійснюється під час поточного контролю теми на відповідному аудиторному занятті. Оцінювання тем, які

виносяться лише на самостійну роботу і не входять до тем аудиторних занять, навчальних практик/практичних занять, контролюється під час модульного та підсумкового контролів. Оцінювання завдань індивідуальної роботи у першому модулі дисципліни здійснюється в діапазоні від 0 до 9 балів, у другому модулі – від 0 до 5 балів, і залежать від форми виконання індивідуального завдання, наприклад:

Реферат, доповідь: 3 бали – у роботі здобувачі правильно виокремили основні положення з різних джерел, логічно та структурно об'єднали їх, коротко проаналізували та зробили ґрунтовні узагальнюючі висновки. Дотримано усі вимоги щодо структурної побудови роботи. Робота містить список використаної літератури, що включає вітчизняні та іноземні літературні джерела;

2 бали – у роботі здобувачі в цілому правильно виокремили основні положення кожного з джерела, але не зробили їх відповідного аналізу та узагальнюючих висновків. Дотримано більшість вимог щодо структурної побудови роботи. Робота містить список використаної літератури, що складається лише з вітчизняних літературних джерел;

1 бал – у роботі здобувачі фрагментарно виокремили основні положення кожного з джерела, не зробили їх відповідного аналізу та узагальнюючих висновків. Не дотримано вимог щодо структурної побудови роботи. Список використаної літератури оформлений не вірно або відсутній;

0 балів – завдання не виконано або у роботі виявлено факти академічної недобросовісності.

Підготовка огляду певної наукової проблеми/аналізу ситуації:

5 балів – робота виконана у повному обсязі із чітким дотриманням визначеної структури. Робота містить ґрунтовний аналіз, висновки та рекомендації з порушеної проблеми;

4 бали – робота виконана у повному обсязі із дотриманням визначеної структури за виключенням деяких елементів. Робота містить аналіз, висновки та рекомендації з порушеної проблеми;

3 бали – робота виконана частково із дотриманням визначеної структури, що містить більшість необхідних елементів. Робота містить поверхневий аналіз, висновки та окремі рекомендації з порушеної проблеми;

2 бали – робота виконана частково. Структура роботи недотримана. Робота містить поверхневий аналіз, окремі висновки. Рекомендації з порушеної проблеми відсутні;

1 бал – робота виконана на рівні окремих фрагментів. Структура роботи недотримана. Робота містить поверхневий аналіз, висновки зроблені не вірно. Рекомендації з порушеної проблеми відсутні;

0 балів – завдання не виконано або у роботі виявлено факти академічної недобросовісності.

Есе: 3 бали – здобувач створює оригінальний за думкою та оформленням письмовий твір відповідно до навчальної ситуації; повно, вичерпно висвітлює тему; вправно формулює тезу; аналізує різні погляди на той самий предмет, наводить доречні аргументи, використовує набуту з різних джерел інформацію для розв'язання певних психологічних проблем; приклади переконливі,

конкретизовані; цілісний, послідовний і несуперечливий розвиток думки (логічність і послідовність викладу); висновок відповідає запропонованій темі й органічно випливає зі сформульованої тези, аргументів і прикладів;

2 бали – здобувач самостійно будує послідовний, повний, логічно викладений текст; формулює тезу, що відповідає запропонованій темі; загалом розкриває тему, висловлює основну думку; наводить доречні аргументи; висновок відповідає запропонованій темі; у роботі виявлені недоліки за двома показниками: тезу чітко не сформульовано, відсутність виразної особистісної позиції, належної її аргументації;

1 бал – побудований текст характеризується фрагментарністю; сформульована теза не відповідає запропонованій темі; наведені аргументи не є доречними; прикладів немає або вони не є доречними;

0 балів – завдання не виконано або у роботі виявлено факти академічної недоброчесності.

16. Перелік завдань для підготовки до заліку

1. Культура суспільства та її захисна функція.
2. Культура безпеки як галузь знань і навчальна дисципліна.
3. Формування загальнокультурних компетенцій здобувачів вищої освіти у процесі навчання з культури безпеки.
4. Предмет та задачі культури безпеки.
5. Поняття і сутність культури в забезпеченні безпеки громадян в Україні.
6. Поняття матеріальної та духовної культури. Закони функціонування культури.
7. Культура безпеки життєдіяльності як складова культури безпеки.
8. Безпека життєдіяльності людини як галузь науково-практичної діяльності
9. Культура безпеки життєдіяльності як складова культури безпеки.
10. Поняття та класифікація надзвичайних ситуацій.
11. Надзвичайні ситуації воєнного характеру.
12. Потреби людини на рівні забезпечення безпеки життєдіяльності.
13. Фактори небезпек у навколишньому середовищі та їх вплив на життєдіяльність людини.
14. Класифікація факторів небезпек у навколишньому середовищі.
15. Фізичні фактори небезпеки.
16. Хімічні фактори небезпеки.
17. Біологічні фактори небезпеки.
18. Психофізіологічні фактори небезпеки.
19. Особливості впливу фізичних, хімічних, біологічних та психофізіологічних шкідливих чинників в умовах війни.
20. Система «людина–навколишнє середовище» та її складові
21. Особливості взаємодії в системі «людина – навколишнє середовище»

22. Модель взаємодії людини з навколишнім середовищем.
23. Людина як головний елемент системи «людина – навколишнє середовище».
24. Людина як біологічна істота.
25. Характеристика техногенного середовища мешкання людини.
26. Природне середовище і його характеристика.
27. Соціальне середовище та його характеристика.
28. Психічні процеси людини, що забезпечують життєдіяльність.
29. Особливості психічної діяльності під час праці.
30. Психологічні фактори, які пов'язані з реалізацією безпеки.
31. Загальна характеристика психічних станів людини в трудовій діяльності.
32. Працездатність людини. Поняття важкості та напруженості праці.
33. Перенапруження та втома як фізіолого-гігієнічна проблема.
34. Фактори безпеки праці та їхній взаємозв'язок.
35. Причини травматизму і загибелі працівників.
36. Психологічні засоби підвищення безпечної поведінки персоналу.
37. Заходи щодо запобігання виникненню нещасних випадків і професійних захворювань.
38. Характеристика впливу психологічних факторів небезпек.
39. Загальні ознаки екстремальної ситуації.
40. Психофізіологічні особливості людини з точки зору готовності до дій в екстремальних ситуаціях.
41. Роль аналізаторів в оцінюванні небезпечних факторів середовища.
42. Характеристика головних та допоміжних аналізаторів.
43. Роль пізнавальних та емоційних процесів у підготовці людини до дій в екстремальних умовах.
44. Особливості професійної діяльності в екстремальних умовах.
45. Фактори, що мають сильний вплив на персонал ДСНС України в екстремальних умовах.
46. Психічні стани та реакції, що виникають у персоналу ДСНС України в екстремальних умовах.
47. Позитивні та негативні особистісні наслідки екстремальних перевантажень.
48. Роль стресу у професійній діяльності.
49. Стрес та його роль у житті людини.
50. Суб'єктивна значущість стерсогенності екстремальних ситуацій. Поняття та природа стресостійкості працівника.
51. Співвідношення понять стресу, травматичного стресу та посттравматичного стресового розладу.
52. Психічне здоров'я, його складові та особливості підтримки в умовах професійної діяльності.
53. Характеристика соціальних та інформаційних небезпек
54. Небезпеки соціального та соціально-політичного характеру.
55. Соціальне середовище та його характеристика.

56. Соціально-політичні небезпеки.
57. Міжнародний тероризм.
58. Війна як форма соціально-політичного конфлікту.
59. Теоретичні та праксеологічні засади гібридної війни.
60. Базові правила безпеки під час війни.
61. Вплив війни на психічне здоров'я персоналу ДСНС України.
62. Характеристика небезпек інформаційного простору.
63. Інформаційне суспільство. Феномен інформаційної війни.
64. Методи ведення інформаційної війни.
65. Інформаційна зброя.
66. Основні засоби маніпуляції суспільною свідомістю.
67. Маніпулювання свідомістю в умовах гібридної війни.
68. Протидія маніпулюванню свідомістю. Способи розпізнавання троллінгу та фейків.
69. Превентивні заходи щодо небезпек
70. Характеристика комбінованих небезпек.
71. Теорія безпеки та безпеки життєдіяльності людини.
72. Основні положення аналізу безпеки та небезпеки життєдіяльності людини.
73. Поняття та класифікація ризику.
74. Запобігання виникненню надзвичайних ситуацій.
75. Заходи, спрямовані на захист населення і територій від надзвичайних ситуацій.

17. Політика викладання навчальної дисципліни

1. Активна участь в обговоренні навчальних завдань, попередня підготовка до практичних занять за рекомендованою літературою, якісне і своєчасне виконання завдань.

2. Беззастережне дотримання під час занять правил безпеки, вимог охорони праці, санітарно-гігієнічних норм та протиепідемічних заходів.

3. Сумлінне виконання розкладу занять з навчальної дисципліни (здобувачі освіти, які запізнилися на заняття, до заняття не допускаються).

4. Здобувачі освіти мають право на визнання результатів навчання з дисципліни, набутих у неформальній та/або інформальній освіті.

5. Здобувачі освіти мають право на оскарження результатів підсумкового контролю з дисципліни або процедури його проведення.

6. Здобувачі освіти мають право на самостійний вибір форм і проблематики індивідуальних завдань.

7. При виконанні індивідуальної роботи здобувачі освіти зобов'язані дотримуватись політики академічної доброчесності. У разі виявлення фактів порушення політики здобувачі несуть персональну відповідальність згідно із законодавством України та нормативними документами НУЦЗ України.

18. Рекомендовані джерела інформації

Нормативні документи

1. Кодекс цивільного захисту України : закон України, 02.10.2012 р., № 5403-VI // *Голос України*, 2012. № 220 (5470). С. 4-20.

2. Наказ МВС України від 26.04.2018 № 340 «Про затвердження Статуту дій у надзвичайних ситуаціях органів управління та підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту та Статуту дій органів управління та підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту під час гасіння пожеж» [Електронний ресурс] // МВС України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0801-18>.

3. Наказ МВС України від 21.02.2023 № 115 «Про затвердження Порядку розроблення політики запобігання аваріям на об'єкті підвищеної небезпеки» URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/516309__726226

4. Освітньо-професійна програма «Цивільна безпека» підготовки здобувача на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти за спеціальністю 263 «Цивільна безпека» галузі знань 26 «Цивільна безпека». Черкаси: ЧПБ ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗ України.

5. Постанова Кабінету Міністрів України від 13 вересня 2022 р. № 1030 «Деякі питання ідентифікації об'єктів підвищеної небезпеки» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1030-2022-%D0%BF#Text>

6. Постанова Кабінету Міністрів України від 7 липня 2022 р. № 690 «Деякі питання забезпечення функціонування та ведення Державного електронного реєстру об'єктів підвищеної небезпеки» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/690-2023-%D0%BF#Text>

7. Про затвердження Класифікаційних ознак надзвичайних ситуацій: Наказ МВС України від 06.08.2018. № 658. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0969-18 36>.

8. Про затвердження Організаційно-методичних вказівок з підготовки населення до дій у надзвичайних ситуаціях на 2020-2021 роки: Наказ ДСНС України від 21.12.2019. № 738. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0738388-19>

9. Стандарт вищої освіти України із галузі знань 26 «Цивільна безпека», спеціальності 263 «Цивільна безпека» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Затверджено та введено в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 29.10.2018 р. № 1170.

Базова література

1. Єременко С.А. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник / С.А. Єременко, О.В. Бикова, В.В. Волощенко та ін. К.: «Українська технологічна група», 2008.- 317 с.

2. Желібо Є. П., Заверуха Н. М., Зацарний В. В. Безпека життєдіяльності. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів освіти України I-IV рівнів акредитації/ за ред. Є. П. Желібо і В.М. Пічі. – Львів: “Новий Світ”, 2002. – 328 с.

3. Желібо Є. П., Зацарний В. В. Безпека життєдіяльності: навч. посіб. Київ, 2007.
4. Зацарний В.В., Зеркалов Д.В., Землянська О.В. Безпека життєдіяльності. навч. посібник. К.: «Основа». 2015. 326 с.
5. Зеркалов Д.В. Наукові основи безпеки людини: монографія. К.: «Основа». 2015. 846 с.
6. Ковжога С. О., Малько О. Д., Полежаєв А. М. Безпека життєдіяльності: навч. посіб. Харків, 2012.- 287 с.
7. Кришталь М.А. Психологічне забезпечення професійної діяльності працівників пожежно-рятувальних підрозділів МНС України : навч. посіб. Черкаси : Академія пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля, 2011. 226 с.
8. Культура безпеки: навч. посібн. / С. Р. Артем'єв, О. Д. Малько, О. П. Шароватова, О. В. Бригада, Б. М. Цимбал, О. С. Ковальов, О. В. Ільїнський – Х.: НУЦЗУ, 2020. - 172 с.
9. Лапін В. М. Безпека життєдіяльності людини: навч. посіб. Київ, 2007.
10. Мохняк С.М. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник / С.М. Мохняк, О.С. Дацько, О.І. Козій та ін. Львів: Видавництво НУ «Львівська політехніка», 2009.- 264 с.
11. Психологія праці в звичайних та екстремальних умовах: навч. посіб. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. 652 с
12. Скобло Ю.С., Соколовська Т.Б., Мазоренко Д.І., Тіщенко Л.М., Троянов М.М. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації. – Київ: Кондор, 2003. – 424с.
13. Яким Р.С. Безпека життєдіяльності. Навч. посіб. – Львів: Видавництво “Бескид Біт”, 2005. – 304 с. 8.
14. Яремко З.М. Безпека життєдіяльності. Навчальний посібник. Львів. Видавничий центр ЛНУ ім. Ів. Франка, 2005. – 301 с.

Допоміжна література

1. Вахонєва Т.М. Основи охорони праці в Україні: навч. посіб. К.: Дакор, 2019. 508 с.
2. Грибан В.Г., Негодченко О.В. Охорона праці. Навч. посіб. К.: ЦУЛ, 2020. 280 с.
3. Желібо Є.П., Сагайдак І.С. Безпека життєдіяльності: навч. посіб. Унт державної фіскальної служби України. Ірпінь, 2020. 256 с.
4. Зеркалов Д.В. Охорона праці. навч. посібник. К.: «Основа». 2015. 348 с.
5. Зеркалов Д.В. Безпека професійної діяльності. Монографія. К.: Основа, 2014. 1082 с.
6. Кіт Л.Я., Наливайко Н.В. Основи рятування і збереження життя людини, яка перебуває у невідкладному стані Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 132 с
7. Психологія діяльності в особливих умовах : навч. посіб. / за заг. ред. проф. М.А. Кришталь. Черкаси: видавець Третяков О.М., 2021. 120 с.
8. Скобло Ю.С., Соколовська Т.Б., Мазоренко Д.І., Тіщенко Л.М., Троянов М.М. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник. Київ: Кондор, 2003. 424с.
9. Артющин Л.М., Мосов С.П., Охременко О.Р. Праця в особливих умовах. К. : НАОУ, 2004. 94 с.
10. Миронець С.М., Тімченко О.В. Негативні психічні стани рятувальників в умовах надзвичайної ситуації : монографія. К. : Консультант, 2008. 232 с.

9. Мороз Р.А. Психологія травмуючих ситуацій та надання психологічної допомоги: методичні рекомендації. Миколаїв: Іліон, 2016. 224 с.
10. Оніщенко Н.В. Екстрена психологічна допомога в умовах надзвичайної ситуації: теоретичні та прикладні аспекти : монографія. Харків : Право, 2014. 584 с.
11. Приходько Ю.О., Перелигіна Л.А. Психологічні чинники успішності професійної діяльності пожежних-рятувальників МНС України: монографія. Харків : НУЦЗУ, КП «Міська друкарня», 2012. 216 с.
12. Приходько І.І. Засади психологічної безпеки персоналу екстремальних видів діяльності: монографія. Харків : Акад. ВВ. МВС України, 2013. 745 с.
13. Соціально-психологічні детермінанти помилкових дій у професійній діяльності фахівців водолазних формувань аварійно-рятувальних підрозділів МНС України : монографія. Харків : УЦЗУ, 2009. 216 с.
14. Світлична Н.О., Перелигіна Л.А., Афанасьєва Н.Є. Соціально-психологічні чинники збереження психологічного здоров'я працівників ДСНС : монографія. Харків : ХНАДУ, 2016. 296 с.
15. Cary L. Cooper, James Campbell Quick. The Handbook of Stress and Health: A Guide to Research and Practice, First Edition. John Wiley & Sons Ltd, 2017. 669 p.

Інформаційні ресурси

1. <http://dsns.gov.ua> – Офіційний сайт Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС).
2. <https://dsp.gov.ua/> – Офіційний сайт Державної служби України з питань праці.
3. <http://www.rainbow.gov.ua/> – офіційний сайт Ради національної безпеки і оборони України.
4. <https://ukraineun.org/> – офіційний сайт постійного представництва України при ООН.
5. <https://niss.gov.ua> – офіційний сайт національного інституту стратегічних досліджень.
6. <http://www.nato.int/> – офіційний сайт Північноатлантичного альянсу (НАТО)
7. <http://www.youtube.com/watch?v=4tVITb6IMXQ> - Навчальний відеофільм з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності в закладі освіти
8. https://www.youtube.com/watch?v=LuG_Z75B1Tc - Навчальний відеофільм «Турбота про психічне здоров'я»
9. https://www.youtube.com/watch?v=vOP_BWiyaa8 - Навчальний відеофільм «Підтримка психічного здоров'я у період надзвичайного стану»
10. <https://www.youtube.com/watch?v=erXFqa-3kRs> - Навчальний відеофільм «Порядок дій населення у надзвичайній ситуації»

Розробник:
доцент кафедри
організації заходів цивільного захисту
кандидат педагогічних наук, доцент

Неля ВОВК